

Etelä-Karjalan liitto, Parikkalan kunta, Rautjärven kunta, Ruokolahden kunta, Taipalsaaren kunta, Savitaipaleen kunta, Luumäen kunta, Lemin kunta Ja Imatran kaupunki

Lausunto

8.8.2022

VN/630/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi ilmastolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kunnan ilmastosuunnitelman laatimisen aikaväli (14 a § 1 mom)

Ilmastosuunnitelman laatiminen tutustuttaa ja sitouttaa kuntapäättäjät kunnan ilmastotyöhön, mikä puoltaa ilmastosuunnitelman laatimista valtuustokausittain. Suunnitelmaan kirjattava päästövähennystavoite ulottunee kaikilla kunnilla valtuustokautta pidemmälle aikavälille, jolloin suunnitelmat muodostavat jatkumon ja niissä tarkastellaan myös pitkän tähtäimen ilmastotyötä. Kunnat voivat harkintansa mukaan päivittää ilmastosuunnitelmiaan uuden tutkimustiedon ja ilmastosuunnitelmien toteuttamisen esille tuomien tarpeiden perusteella.

Kunnan ilmastosuunnitelman sisältö (14 a § 1–2 mom)

Lakiesityksen mukaan ilmastosuunnitelmassa tulee esittää kunnan määrällinen päästövähennystavoite, päästövähennystä toteuttavat toimenpiteet sekä tiedot kunnan kasvihuonekaasupäästöjen kehityksestä. Tavoitteen toteutumiseksi oleellista on löytää kullekin kunnalle vaikuttavimmat ilmastotoimenpiteet, jotka ovatkin suunnitelman tärkein osa. Parhaimmillaan toimenpiteillä ilmastotyöhön osallistetaan jokainen Suomen kansalainen. Toimenpiteiden valintaan ja vaikuttavuuden arviointiin onkin kunnille tarjottava SYKEN skenaariotyökalun lisäksi hyviä ja konkreettisia työkaluja tai oppaita.

Ilmastosuunnitelman on lakiesityksen mukaan kannustettava asukkaita ja sidosryhmiä ilmastotoimiin, jolloin huomiota on kiinnitettävä toimenpiteiden toteutuskelpoisuuteen. Toteutuskelpoisuutta ja samalla sitoutumista voidaan edistää ilmastosuunnitelman valmisteluprosessin yhteydessä tehtävällä hyvällä sidosryhmäyhteistyöllä. Sitä edellyttää myös ilmastosuunnitelman toimenpiteiden vastuutahojen nimeäminen ja sitouttaminen. Sidosryhmäyhteistyön mahdollistaminen on huomioitava suunnittelua varten myönnettävässä valtionavustuksen suuruudessa.

Lakiesitys antaa erilaisista lähtökohdista ilmastotyöhön lähteville kunnille hieman joustoa päästövähennystavoitteiden osalta, mikä on kannatettavaa, samoin mahdollisuus hyödyntää jo olemassa olevia ilmastosuunnitelmia sekä sisällyttää ilmastosuunnitelma osaksi muuta suunnittelua.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja luonnon monimuotoisuusnäkökulman mukaan ottaminen ilmastosuunnitteluun on kannatettavaa, koska sopeutumistyö on useissa kunnissa vasta ihan alussa ja luontokato kytkeytyy vahvasti ilmastonmuutoksen etenemiseen. Erityisesti sopeutumistyön edistämiseksi kunnille on tarjottava ilmastosuunnittelussa hyödynnettäviä konkreettisia työkaluja ja toimintamalleja.

Kuntien mahdollisuudet vaikuttaa esimerkiksi läpikulkuliikenteen päästöihin tai muun kuin kunnan maalla toteutettavan maa- ja metsätalouden ilmastotyöhön ovat hyvin rajalliset. Kunnan päätösten, linjausten ja toimenpiteiden vaikuttavuutta niihin ei voi etukäteen arvioida ja vaikuttavuuteen liittyy täydentäviä tekijöitä, kuten kansallinen maataloustukijärjestelmä. Tämä epävarmuustekijä on huomioitava päästövähennystavoitteiden velvoittavuudessa myös ilmastosuunnittelun alkaessa vakiintua osaksi ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmää.

Kunnan ilmastosuunnitelman seuranta (14 a § 3 mom)

Suunnitelman seurannan helpottamiseksi jo suunnitelman laatimisvaiheessa on kiinnitettävä huomiota relevanttien ja kohtuullisella työpanoksella seurattavien indikaattoreiden sekä muiden kunnalle sopivien seurantatapojen löytämiseen. Seurannan avulla ilmastotyön vaikutukset tulevat näkyviksi niin kuntapäätäjille kuin kuntalaisillekin. Samalla on mahdollisuus arvioida valittujen toimenpiteiden tehokkuutta ja toteutumiskelpoisuutta.

Seurannan järjestäminen on hyvä konkretisoida kuntien ilmastosuunnittelua tukevassa opastuksessa.

Seurannan tulee soveltuvilta osin perustua esimerkiksi Suomen ympäristökeskuksen tuottamaan yhteismitalliseen dataan, jolloin kunnat tuottavat vertailukelpoisia tuloksia. Myös seurannassa kannattaa huomioida koordinoitu, alueellinen yhteistyö.

Kunnan ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa ja toimintakertomuksessa (14 a § 3 mom)

Kuntalain 37 §:ssä todetaan, että ”kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon: mm. 1) kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen; ... 6) kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet; 7) elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen.” Ilmastosuunnitelman huomioiminen kuntastrategiassa on siis välttämätöntä, koska ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen sivuaa useaa kuntastrategian sisältökokonaisuutta. Kun ilmastotyö sisällytetään myös toimintakertomukseen, nivoutuu se entistä tiiviimmin kunnan strategioihin, taloussuunnitteluun ja muuhun työhön. Hyvin laadittu ilmastosuunnitelma ja sen seuranta tukee samalla kuntastrategian ja toimintakertomuksen laatimista edellä esitetyiltä osin.

Mahdollisuus laatia ilmastosuunnitelma yhdessä alueen muiden kuntien kanssa (14 a § 4 mom)

Mahdollisuus yhteiseen valmisteluun on erityisesti pienempien kuntien näkökulmasta kannatettava asia. Yhteinen valmistelu paitsi tehostaa resurssien käyttöä, myös tiivistää alueiden ilmastoyhteistyötä, mikä on tavoitteisiin pääsemisen näkökulmastakin hyödyllistä.

Lakiesityksessä on kaavailtu maakuntien liitoille roolia alueellisen ilmastosuunnittelun sekä siihen liittyvän sidosryhmätyön sekä muun vuoropuhelun ja yhteensovittamisen toteuttajana. Monet maakuntaliitot toteuttavat jo alueellista ilmastotyötä ja erityisesti pienempien kuntien kohdalla maakuntaliiton mahdollisuus toimia suunnittelun toteuttajana on kannatettava. Maakuntien liitoilla tulisivatkin olla kuntien valtuutuksella mahdollisuus hakea ympäristöministeriöltä valtionapua ilmastosuunnitelmien laatimiseksi.

Muutoksenhaku valtioneuvoston päätöksiin ilmastolain soveltamisalalla (21 b § 1–4 mom)

Ei huomautettavaa.

Muutoksenhaku kuntien ilmastosuunnitelmiin (21 b § 5 mom)

Ei huomautettavaa.

Esityksen vaikutukset (HE-luonnoksen perusteluiden luku 4.2)

Suomen kuntien ja alueiden ilmastotyön painotuksia koskevat mahdollisuudet ja olosuhteet ovat keskenään hyvin erilaiset johtuen esimerkiksi joukkoliikenteen edellytyksistä, maa- ja metsätalouden keskittymistä ja tuulivoimatuotantoalueiden sijoittumismahdollisuuksista. Lisäksi globaali energiakriisi sekä talouden epävarmat näkymät vaikuttavat ilmastotyön toteuttamiseen eri tavoin. Ehdotuksessa ilmastosuunnitelman vähimmäisvaatimukset jäävät kohtalaisen väljiksi ja suunnitelman toteuttamisen veloitteen laiminlyönnistä ei ole esitetty seuraamuksia. Edellä mainitut seikat tuovat paljon epävarmuuksia esitettyihin vaikutuksiin ja on mahdollista, että päästövähennysvaikutukset jäävät odotettua alhaisemmiksi. Vaikuttavien suunnitelmien ja toimenpiteiden aikaansaamiseksi oleellista on resursointi, hyvät työkalut kuntien avuksi ja riittävä tuki laadintaprosessin sekä toteuttamisen aikana.

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen suunnittelu on toteutettava lähitulevaisuudessa joka tapauksessa, joten sen sisällyttäminen ilmastosuunnitelmiin on erittäin kannatettavaa ja myös suotuisien vaikutusten kannalta oleellista.

Muut huomiot

Erityisesti pienemmissä kunnissa niin ilmastoasiantuntemuksen kuin taloudellisetkin resurssit ovat usein hyvin kapeat. Jotta ilmastotyötä saadaan tehostettua, on niin ilmastosuunnitelmien asiantuntevaan laatimiseen ja seurantaan kuin myös toimenpiteiden toteuttamiseen kohdennettava valtion taholta riittävät resurssit.

Jo lain valmisteluvaiheessa on todettu, että kunnissa on tarve konkreettisille ja suunnittelutyötä helpottaville ilmaisille työkaluille, malleille ja oppaille, joiden laatimiseen on panostettava kuntien tukemiseksi ja tasokkaiden, toteutettavien ilmastosuunnitelmien saavuttamiseksi.

Yleisimmälle kesälomakaudelle sijoitettu lausuntoaika vähentää erityisesti kuntien ja kuntayhtymien mahdollisuuksia valmistella lausuntoja.